

Przestrzeń społeczna w miejscu zamieszkania

Social Space in a Place of Residence

Streszczenie

Miejsce zamieszkania niewątpliwie jest jednym z najważniejszych ogniw wartości człowieka. Ludzką tożsamość kształtują miejsca, które mają wpływ na powszednie zachowania. W uzasadniony sposób wyznaczają normatywy społeczno-kulturowe. Człowiek przywiązuje się do miejsca zamieszkania, z którym się utożsamia. Dotychczas przestrzeń ta ograniczała się wyłącznie do domu, a wszystko co znajdowało się poza, odbierane było jako coś, co jest obce. Myślenie to dążyło do chaosu i nieładu architektonicznego i urbanistycznego. Dzisiejsze myślenie w kategorii architektury jutra łamie stereotypy myśli przestrzeni urbanistycznej i wprowadza nowe relacje pomiędzy przestrzenią mieszkalną a otoczeniem. Brak spójności urbanistycznej oraz oderwanie od uwarunkowań socjalnych i kulturowych z pewnością wpływa na jakość życia, bezpieczeństwo oraz nawiązywanie kontaktów społecznych. Współczesne uwarunkowania, styl życia oraz względy ekonomiczne motywują do podjęcia działań reaktywacji przestrzeni społecznej w taki sposób, aby społeczeństwo czuło się bezpiecznie i komfortowo.

Abstract

Undoubtedly, a place of residence is one of the most important links in the system of human values. Man's identity is shaped by places which influence everyday behaviours. In a justified manner, they determine social and cultural norms. Man becomes emotionally attached to the place of residence he identifies with. So far, this space has been restricted to a house, while everything beyond was perceived as a foreign body. Such a way of reasoning led to architectural and urban chaos and disorder. Thinking in the category of tomorrow's architecture breaks the stereotypes of urban space and introduces new relations between a place of residence and its surroundings. Certainly, a lack of urban cohesiveness as well as detachment from social and cultural conditions have an impact on the quality of life, safety and interpersonal contacts. The contemporary circumstances, lifestyles and economic reasons motivate us to reactivate social spaces so that the society would feel safe and comfortable.

Słowa kluczowe: architektura, miasto, przestrzeń publiczna, przestrzeń społeczna.

Keywords: architecture, city, public space, social space.

Czy przestrzeń społeczna stanowi niewymierną wartość współczesnych miejsc zamieszkania czy też jest nikomu niepotrzebnym i kosztownym dodatkiem?

Obecnie pojęcie przestrzeni społecznej nie jest już tylko luźno sformowanym hasłem, nie jest także tylko zagadnieniem natury teoretycznej poddawanej pod rozważania naukowe socjologów czy dyskursy różnych grup społecznych. W praktyce pojęcie to regulowane przepisami prawa staje się niewymierną wartością współczesnych miejsc zamieszkania. Pojęcie przestrzeni społecznej stosuje się zamiennie, określając ją jako przestrzeń publiczną, ogólnodostępną. W definicji, jaką kreśli ustawa odnośnie przestrzeni publicznej, należy tę przestrzeń rozumieć jako „...obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych...¹”. Nietrudno w tym miejscu zauważyć, iż kwestia takiego zapatrywania się na sprawę związana jest ze swego rodzaju ukształtowaniem definicji w oparciu i zgodnie z historycznie ugruntowanym zastosowaniem pojęcia przestrzeni publicznej, zwanej dalej przestrzenią społeczną.

Does a social space make an immeasurable value of contemporary places of residence or is it just an unneeded and costly supplement?

These days, the notion of social space is neither a loosely formulated slogan nor a term of theoretical nature – the theme of sociologists' scientific ruminations or various social groups' discourses. In practice, this legally regulated issue is becoming an immeasurable value of contemporary places of residence. The notion of a social space is also used with reference to an open-access public space.

According to the definition of a public space included in the relevant resolution, it should be understood as “...an area with special significance for satisfying its inhabitants' needs, improving the quality of their lives, supporting the establishment of social contacts...¹”. It is easy to notice that such an approach to this matter is related to a definition based on and accordant with the historically consolidated application of the term public space further referred to as social space.

Czy przestrzeń jest jak powietrze?

Dziś pojęcie to wymaga szczególnie definicji ustawowej, ponieważ obecne trendy współczesnej urbanistyki w coraz większym stopniu dążą do maksymalizacji w wykorzystaniu przestrzeni przeznaczonej pod budowę nowych osiedli mieszkaniowych, centrów handlowych itd. Buduje się coraz więcej, nie tylko w sensie powierzchni naziemnej, ale także nad- i podziemnej. Do rzadkości nie należą obiekty wielorodzinne postawione jeden przy drugim, gdzie w zasadzie trudno mówić o jakiegokolwiek przestrzeni. A czy przestrzeń nie jest ludziom tak potrzebna do życia jak powietrze?

I choć coraz częściej poświęca się uwagę tej problematyce, wciąż mamy do czynienia ze stosunkowo niską jakością przestrzeni społecznych w Polsce. Obecne rozwiązania urbanistyczne dużych i małych aglomeracji miejskich nie przewidywały rozwoju istniejących miejsc rekreacji, wypoczynku ogólnodostępnych dla mieszkańców. Dotychczasowe trendy w projektowaniu prowadziły do dynamicznego rozwoju struktury mieszkaniowej, komercyjnej, pomijając przy tym rozwój terenów społecznych, zieleni towarzyszącej. Jakże ważnym i istotnym elementem w rozwoju struktury miejskiej jest projektowanie przestrzeni rekreacyjnej dostępnej dla wszystkich. Dominujący rozwój architektury mieszkaniowej, narzucony przez obecnych deweloperów, powoduje zaniechanie rozwoju terenów zielonych, placów zabaw dla dzieci, ścieżek rowerowych, alejek pieszych oraz małej architektury. Niestety dotychczasowe rozwiązania urbanistów miejskich spowodowały, że inwestorzy chętnie korzystali z ich zaniedbań.

Maksymalizacja zysku jest zjawiskiem powszechnym. Stawianie na ilość, a nie na jakość doprowadza w efekcie do błędnego, „zamkniętego” koła, czyniąc przestrzeń publiczną aspołeczną. Obecnie te trendy się zmieniają. Takie zmiany narzucają nie tylko uchwalane plany zagospodarowania przestrzennego, ale także są wymuszane dzięki zapotrzebowaniu ze strony rynku. Dziś konsument wie, że może wymagać czegoś więcej, aniżeli tylko przysłowiowych „czterech kątów”. W nowych inwestycjach powstają place zabaw, tereny zielone, mała architektura towarzysząca. Jednakże większość tej przestrzeni nie jest klasycznie rozumianą przestrzenią społeczną. Jest swego rodzaju jej namiastką i atrapą, przestrzenią pseudopubliczną, która nie jest dostępna dla wszystkich, zamknięta za bramą czy ogrodzeniem. Tak czy inaczej w ramach zamkniętych enklaw tworzą się małe społeczności, nawet tu przestrzeń społeczna pełni swoją funkcję.

Pozytywna zmiana? Wymuszona zmiana?

Trendy te zmieniają się, co widać na przykładzie niektórych miast i gmin. Wprowadzanie projektów unijnych związanych z rewitalizacją miast, gmin pokazuje, iż urbaniści i architekci coraz częściej zaczynają rozumieć problem związany z kształtowaniem przestrzeni społecznych. Dowodem na powyższy fakt jest wdrażanie projektu rewitaliza-

Space Like Air?

These days, this notion urgently requires a legal definition because the current trends in contemporary urbanism aim at maximizing the use of space meant for the construction of new housing estates, shopping centres etc. Their number is rising on the ground as well as overground and underground. One can often see multifamily objects arranged next to each other which practically leaves no room at all. Do people not need space to live just like they need air to breathe?

Even though more and more attention is paid to these problems, we still observe the relatively low quality of social spaces in Poland. The current urban solutions of big and small agglomerations did not allow for the development of the existing open-access recreational places for their residents. Earlier trends in design led to the dynamic development of residential and commercial structures passing over the growth of social areas and greenery. However, the design of a public access recreation space is a significant element in the development of an urban structure. The dominating growth of housing architecture, imposed by contemporary developers, blocks the development of green zones, playgrounds, bicycle paths, pedestrian lanes and decorative structures. So far, unfortunately, urban planners' solutions have encouraged investors to take advantage of their negligence.

Profit maximization is a commonplace phenomenon – valuing quantity above quality produces a vicious circle which makes public space antisocial. However, these trends are changing as a result of the adopted plans of spatial development as well as market demand. Today, a consumer knows that he/she can require something more than a mere place of his/her own. New investments include playgrounds, green areas and decorative structures. However, their space is not a classically understood social space. It is rather a substitute and a surrogate, a pseudo-public space – not accessible for everyone, closed behind the gate or the fence. Anyway, small communities are formed within closed enclaves – even here a social space fulfills its function.

Positive Change? Forced Change?

These trends are going through changes which can be seen in certain cities and communes. The introduction of the European Union's projects related to the revitalization of cities and communes shows that more and more urban planners and architects understand the problem of shaping

Widok panoramiczny skrzyżowania ulic Sienkiewicza i Wesolej. Autor: Kamil Biskup / Panoramic view of the intersection of Sienkiewicza and Wesola Streets. Author: Kamil Biskup

Widok Rynku w Łagowie. Autor: Kamil Biskup / View of the Market Square in Łagów. Author: Kamil Biskup

Widok ulicy Sienkiewicza. Autor: Kamil Biskup / View of Sienkiewicza Street. Author: Kamil Biskup

Widok Placu Artystów. Autor: Kamil Biskup / View of Artists' Square. Author: Kamil Biskup

cji miasta Kielce² (il. 1) czy też gminy Łagów (il. 2) w województwie świętokrzyskim.

Projekt polegał na stworzeniu ścieżek rowerowych oraz pieszych, prowadzących bezpośrednio z istniejących osiedli mieszkaniowych do centrum miasta, połączonych z parkiem miejskim oraz przekierowaniu ich w sposób bezkolizyjny z komunikacją miejską do istniejących rezerwatów przyrody: Kadzielnia, Wietrznia, Biesak-Białogon oraz istniejących terenów zalesionych, jakim jest stok Telegraf oraz Skocznia w paśmie połowicko-dymińskim. Stworzono w tych miejscach tereny rekreacyjne, wypoczynkowe poprzez zastosowanie ścieżek rowerowych i pieszych, parków linowych, placów zabaw, wyciecznych ścieżek do przejażdżek konnych dla młodych osób oraz dorosłych. W perspektywie rozwoju w strefie zalesienia jest stworzenie miejsc z przeznaczeniem do uprawiania sportów ekstremalnych, poprzez wykonanie skate-parków, toru motocrossowego, miejsc do wspinaczek górskich, co sprzyja rozwojowi przestrzeni społecznej w miejscu zamieszkania.

Dotychczasowe rozwiązania rewitalizacji śródmieścia miasta Kielce, które budziły szereg kontrowersji wśród mieszkańców, spowodowały duże ograniczenia w układzie komunikacji kołowej w centrum miasta, aczkolwiek przyczyniły się do stworzenia przestrzeni społecznej ogólnodostępnej. Najpopularniejsza ulica centrum miasta Kielce, tak zwana „Sienkiewka” (nazwa ulicy nadana od znanego pisarza Henryka Sienkiewicza, który pisał o Kielcach – il. 3), będąca niegdyś asfaltową drogą wśród ciągów pierzei kamienic starego miasta, nie mających żadnych rozwiązań przestrzeni społecznej, zmieniła swoje oblicze poprzez wprowadzenie wybrukowanej alei granitowej prowadzącej pośrednio przez Plac Artystów (il. 4) aż do głównego rynku (il. 5), który tworzy reaktywowaną przestrzeń publiczną śródmieścia. Z pewnością jest to duże osiągnięcie dla struktury miasta. Władze miasta w końcu zrozumiały, że przestrzeń społeczna w mieście to nie tylko istniejący park miejski. Przestrzeń tą należy kształtować, tworząc przy tym miejsca przyjazne dla rozwijającej się struktury miejskiej i kulturowej.

Przestrzeń społeczna bezspornie wpływa na jakość życia i zamieszkania. Jest niewątpliwie tym czynnikiem, w który warto inwestować „pro publico bono”. Dobrze pomyślana ogólnodostępna przestrzeń społeczna, mająca coś do zaoferowania mieszkańcom, poprawia jakość wszystkich sfer związanych z codziennym życiem i zasługuje na szczególną uwagę jako wartość, którą warto promować. Przestrzeń publiczna może być tu rozumiana jako zagospodarowanie te-

social spaces. It could be exemplified by the revitalization design implemented in the City of Kielce² (Pic. 1) or the Commune of Łagów (Pic. 2) in the Province of Świętokrzyskie. This design included the creation of bicycle and pedestrian paths leading directly from the existing housing estates to the city centre connected with the urban park and redirected safely to the existing nature reserves – Kadzielnia, Wietrznia, Biesak-Białogon – and woodlands: the Telegraf slope and Skocznia in the Połowicko-Dymiński strip. Recreational areas with pedestrian and bicycle paths, line parks, playgrounds and horse-riding tracks for children and adults were created here. The perspective of development in the forestation zone provides for the creation of places meant for extreme sports – skate parks, a motocross track, climbing walls – which will be conducive to the growth of a social space in a place of residence.

So far, the controversial solutions of revitalizing the centre of Kielce have caused considerable limitations in the layout of vehicular transport in the city centre but still they contributed to the creation of an open-access social space. The most popular street in the city centre – the so-called “Sienkiewka” (the famous writer Henryk Sienkiewicz wrote about Kielce – Pic 3) which once was an asphalt road amongst the sequences of tenement frontages in the Old Town without any solutions of social space – changed its image owing to the introduction of a paved granite avenue leading indirectly across Artists' Square (Pic. 4) to the main market square (Pic. 5) which forms a reactivated central public space. For certain, it is a big achievement for the urban structure. The municipal authorities eventually understood that a social space in the city was not just the existing urban park and that it had to be shaped with the creation of places friendly towards the developing urban and cultural structure.

Indisputably, a social space influences the quality of life and residence – this factor warrants investments pro publico bono. A well-thought-out open-access social space with an offer for its inhabitants increases the quality of all the spheres related to everyday life and deserves special attention as a value worth promoting. Here, a social space may be understood as land development, as the construction/revitalization of an object or as landscape architecture. Referring to the example of Kielce,

renu, jako budowa/rewitalizacja obiektu lub też architektura krajo- brazu. Na przykładzie miasta Kielce można stwierdzić, iż ciągłe tworzenie ciekawych i atrakcyjnych miejsc dla przestrzeni publicznej, społecznej, pomyślanej dla finalnych odbiorców, jakim z pewnością są mieszkańcy, przyczynia się do niewymiernej wartości w myśl hasła, że za wszystko można zapłacić, ale pewne rzeczy są bezcenne. Miasto inwestując przyczynia się do rozwoju jakże bezcennej wyżej wymienionej przestrzeni, stwarzając przy tym mieszkańcom Kielce możliwość spędzania wolnego czasu w miejscu zamieszkania, a nie z daleka od domu. Mogą w zajmujący sposób spędzić czas w przestrzeni społecznej swego miasta, gdzie atrakcje są dla wszystkich. Przywołując definicję ustawową przestrzeni publicznej ma sprzyjać nawiązywaniu kontaktów społecznych, a zarazem promowaniu i rozwojowi kultury regionalnej. Te kontakty nie zostaną nawiązane, gdy mieszkańcy siedzieć będą w swych zamkniętych mieszkaniach, ograniczając się sami do siebie. Myślę, że rozwój wspólnej przestrzeni publicznej jest w interesie władz, jak również społeczeństwa.

one can say that the continuous creation of interesting and attractive places within a public and social space designed for its final recipients (inhabitants) contributes to its immeasurable value according to the slogan which says that one can pay for everything but certain things are priceless. While investing, the city supports the development of the abovementioned priceless space and enables its dwellers to spend their free time near their places of residence. They can have a really nice time in the social space of their city full of public access attractions. Let us recall the statutory definition: a public space is expected to support the establishment of social contacts as well as promote and develop regional culture. These contacts will not be established if the residents sit on their hands in locked flats. In my opinion, the development of a common public space is to the best interest of both the authorities and the society.

PRZYPISY:

- ¹ Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 r.
² Strategia Rozwoju Miasta Kielce na lata 2007–2020, przyjęta uchwałą Nr VII/123/2007 Rady Miejskiej w Kielcach z dnia 29 marca 2007 r.
 Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich, Poprzemysłowych i Powojkowych w Mieście Kielce, przyjęty uchwałą Nr VII/125/2007 Rady Miejskiej w Kielcach z dnia 29 marca 2007 r.

BIBLIOGRAFIA:

- Architektura Nr 5, 1980.
 Czerwiński M., *Życie po miejsku*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1974.
 Bauman Z., *Razem osobno*, Kraków 2003.
 Jałowiecki B., Szczepański M.S., *Miasto w perspektywie socjologicznej*, Wydawnictwo naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002.

ENDNOTES:

- ¹ Spatial planning and development law of March 27, 2003.
² Strategy of the Development of the City of Kielce for the years 2007–2020 adopted by Resolution No. VII/123/2007 from the Council of the City of Kielce of March 29, 2007
 Local Programme of the Revitalization of Urban, Postindustrial and Former Military Areas in the City of Kielce adopted by Resolution No. VII/125/2007 from the Council of the City of Kielce of March 29, 2007

BIBLIOGRAPHY:

- Architektura No. 5, 1980.
 Czerwiński M., *Życie po miejsku*, PIW, Warsaw 1974.
 Bauman Z., *Razem osobno*, Krakow 2003.
 Jałowiecki B., Szczepański M.S., *Miasto w perspektywie socjologicznej*, SCHOLAR, Warsaw 2002.

Widok Rynku Miasta Kielce. Autor: Kamil Biskup / View of the Market Square in the City of Kielce. Author: Kamil Biskup

